

Ярошенко О.Ф.

УДК 658.114.3:65.012.32

ФАКТОРИ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Вступ. В економічній літературі достатньо уваги приділяється тим чи іншим аспектам проблеми економічної безпеки підприємства, а саме: аналітичному огляду негативів, що відбиваються на економічній безпеці; зміні внутрішнього та зовнішнього середовища; визначенню складових економічної безпеки та класифікації загроз; формуванню механізмів забезпечення економічної безпеки та оцінці її стану тощо. Однак, дискусійними залишаються питання щодо факторів економічної безпеки підприємства в системі корпоративного управління. Часткова ці питання розглянуто в роботах А. В. Козаченко, П. А. Колпакова, А. С. Молотнікова, Т. В. Момот, А. Д. Радигіна та ін.

Постановка задачі. В даній статті буде досліджено фактори загроз економічної безпеки акціонерних товариств та розробка практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Результати. Найважливішими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є стан законодавчої бази. Основні документи, що регламентують діяльність корпорації, представлені двома рівнями: державні (Закони України: «Про акціонерні товариства», «Про державне регулювання ринку цінних паперів», «Про цінні папери та фондовий ринок», Принципи корпоративного управління, затверджені рішеннями ДКЦПФР України) та внутрішньокорпоративні (Кодекс корпоративної поведінки, спеціальні регламенти акціонерного товариства (положення), внутрішні нормативні документи).

Інформація є головною опорою ринкового моніторингу підприємств й має ключове значення для здійснення акціонерами свого права голосу, тому формування інформаційного поля контролю за діяльністю виконавчих органів підприємства є основою ефективного корпоративного управління. Інформаційна прозорість сприяє збільшенню обсягів інвестицій; забезпечує контроль за діями виконавчих органів підприємства, підвищуючи їхню сумлінність і відповідальність; стимулює конкуренцію між підприємствами.

Ряд учених виділяють «інвестиційний» і «законодавчий» фактори, які повинні спонукати керівників підприємств до розкриття інформації. В умовах гострих інвестиційних криз прозорість підприємства стає невід'ємною умовою залучення зовнішніх фінансових ресурсів. [1, с. 213]. Хоча ряд керівників вважають, що розкриття інформації про діяльність підприємства створює загрозу з боку конкурентів та контролюючих органів [2, с. 66]. Тому, на нашу думку, тут необхідно говорити про збалансованість інформаційної прозорості та економічної безпеки підприємства.

Що стосується «законодавчого» фактору, то механізми розкриття інформації повинні регулюватися нормативними актами. Головним напрямком державної політики в цій області стало розширення до міжнародних стандартів обсягу інформації, що повинна надаватися підприємствами. Згідно закону України «Про акціонерні товариства», публічне акціонерне товариство зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій повинне надавати устав суспільства, зміни до уставу, установчий договір, свідоцтво про державну реєстрацію суспільства, внутрішні документи й положення, принципи (кодекс) корпоративного управління, протоколи загальних зборів, висновку ревізійної комісії й аудитора суспільства, річну фінансову звітність, документи звітності, що направляються відповідним державним органам, проспект емісії, свідоцтво про державну реєстрацію випуску акцій і інших цінних паперів суспільства, перелік афілійованих осіб суспільства із вказівкою кількості, типу належних їм акцій. Також у законі представлена процедура надання інформації акціонерам [3, с.38].

Доступу до регулярної, надійної й порівнянної інформації, окрім акціонерів, потребують потенційні інвестори, постачальники, споживачі, профспілки, ділові партнери, місцеві органи влади, персонал тощо. Але ця інформація не повинна ставити під загрозу економічну безпеку підприємства, тому багато країн застосовують так звану «концепцію суттєвості інформації». Під «істотною інформацією» розуміють «інформацію, включену у звіт, що охоплює теми й показники, які відображають вплив підприємства на економіку, навколишнє середовище й соціум або можуть вплинути на оцінки й рішення зацікавлених сторін» [4, с. 8].

Разом з тим, важливим є не тільки кількість інформації й регулярних звітів, але також і якість надаваної інформації. Інформація про структуру й результати діяльності підприємства, як правило, надається у вигляді звітів. Організація Global Reporting Initiative розробила посібник зі звітності в області стійкого розвитку [4, с. 17], де представила принципи звітності: відкритість – повне розкриття процесів, процедур; залучення зацікавлених сторін у процес підготовки звітності з метою зосередження уваги на важливих питаннях; верифіцируемість – можливість зовнішнім аудиторам і внутрішнім структурам організації здійснювати оцінку вірогідності інформації; повнота – надання інформації відповідно до заявлених границь, сферою й тимчасовими рамками звіту; істотність – ступінь важливості, що привласнюється певному аспекту, показнику або фрагменту інформації, відповідно до якого інформація включається у звіт; точність – можливість прийняття рішень користувачами інформації з високим ступенем упевненості; об'єктивність – відсутність упередженості, забезпечення збалансованої картини результативності підприємства; порівнянність – послідовність у визначенні границь і сфери охоплення звітів, наявність пояснень щодо внесених змін, можливість підтвердження раніше повідомленої інформації; ясність – надання інформації в доступному для сприйняття зацікавленими сторонами виді, з необхідним рівнем

деталізації; своєчасність – періодичність публікації, що відповідає вимогам користувачів і характеру самої інформації.

Управлінська складова економічної безпеки в системі корпоративного управління передбачає оцінку роботи органів управління акціонерним товариством, їх склад та компетентність. Насамперед мова йде про наглядову раду, яка є невід'ємною ланкою між акціонерами та менеджментом й гарантом забезпечення балансу інтересів основних учасників корпоративного управління. Це орган, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в рамках компетенції, визначеної статутом й Законом, контролює й регулює діяльність виконавчого органа [3, с. 22]. Цей орган від імені акціонерів здійснює загальне керівництво діяльністю товариства, займається контролем, мотивацією та оцінкою діяльності менеджменту. Її значення, як основного механізму корпоративного управління, в умовах слабкорозвинених, неефективних зовнішніх механізмів (фінансових ринків, інституту банкрутств тощо) особливо велике.

Процес корпоративного управління й прийняття управлінських рішень припускає розуміння того факту, що у всіх суб'єктів корпоративного управління є «різноспрямовані цілі й інтереси, які базуються на різних очікуваннях від результатів діяльності корпорацій». Тому корпоративне управління повинне забезпечувати узгодження, координацію й вирішення конфліктів інтересів. Загальна характеристика корпоративних конфліктів має вигляд:

мета: задоволення інтересів, цілей, мотивів групи учасників корпоративних відносин;

учасники: акціонерне товариство, акціонери, менеджери, інвестори, держава, органи місцевого самоврядування, наглядова рада, правління, трудовий колектив;

спосіб реалізації інтересів: корпоративний контроль (право участі в прийнятті певних управлінських рішень) і розподіл результатів діяльності акціонерного товариства;

предмет конфлікту: корпоративний шантаж, конкуренція, порушення норм законодавства, виплата дивідендів, зміна структури власності, процеси реорганізації, примусове звільнення співробітників.

Усвідомлюючи вузькі місця в корпоративному управлінні, можна спробувати знизити ймовірність виникнення конфліктів, а також передбачити ефективні механізми їх вирішення.

Насамперед, на цьому поприщі можуть допомогти локальні документи товариства. Тобто статут і внутрішні документи (положення). Поряд з імперативними правилами, які мають обов'язковий характер для підприємств, у цих нормативних актах утримується велика кількість диспозитивних приписань, що дозволяють підприємствам самостійно визначати, яким чином буде регулюватися їх діяльність. На жаль, більшість підприємств, не приділяють цьому [5].

Однак, ця обставина не означає, що їх установчі документи не містять вихідні положення, що найчастіше не відповідають не тільки федеральному законодавству, але й здоровому глузду. Як би там не було, локальне розумним місцеве нормотворчество може запобігти появі великої кількості корпоративних конфліктів.

На додаток до локальних актів, на шляху запобігання й вирішенню корпоративних конфліктів можуть зіграти важливу роль акціонерні угоди. У більшості акціонерних угод є розділ, присвячений запобіганню й вирішенню конфліктних ситуацій. Зокрема, може бути встановлений режим максимальної відкритості у взаєминах між партнерами. В угоді може бути передбачений особливий порядок розв'язання конфліктів. Останнім часом стали зустрічатися умови про залучення до дозволу корпоративних конфліктів професійних посередників (медіаторів).

Медіація споконвічно одержала свій розвиток у Сполучених Штатах Америки, у Великобританії, Австрії приблизно із середини 20 століття. Потім вона стала широко застосовуватися й в інших країнах Європи. Основна ідея укладається в тому, що медіація заснована на взаємній волевиявленні сторін. Найбільш важливим в урегулюванні спорів зізнається питання про конфіденційність самої процедури. Саме з ним зв'язується можливість забезпечення правових гарантій для успішного функціонування даного інституту, захисту прав і інтересів учасників посередницької процедури.

Медіація має ряд переваг перед судовим порядком вирішення спорів: це конфіденційність і швидкість урегулювання конфлікту, економічність даного способу (оскільки видатки прямо пов'язані із тривалістю процедури). Але головне – вона дозволяє зберегти стійкі відносини між сторонами, що сперечаються, оскільки мова йде про дружнє врегулювання, заснований на врахуванні інтересів кожної зі сторін, консенсусі, досягнутому шляхом компромісу між ними. У результаті медіації не буває сторони, що тільки виграла або програла. Тією чи іншою мірою виграють обидві сторони. Тому медіація є не тільки ефективним способом вирішення спорів, але й, що не менш важливо, важливим фактором забезпечення виконання досягнутого рішення, оскільки сторони звичайно добровільно виконують рішення, прийняті з обліком їх інтересів.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження визначено основні чинники, що впливають на економічну безпеку акціонерних товариств, запропоновані практичні рекомендації щодо усунення цих чинників які можуть бути використані акціонерними товариствами в своїй практичній діяльності.

Джерела та література:

1. Институциональные проблемы развития корпоративного сектора: собственность, контроль, рынок ценных бумаг / А. Радыгин, Р. Энтов. – М., 1999. – 287 с.
2. Корпоративное управление машиностроительным предприятием : монография / В. С. Пономаренко, Е. Н. Ястремская, В. М. Луцковский, С. Л. Кушнар, Д. А. Репка, Н. В. Беликов. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2006. – 232 с.

3. Закон України «Об акционерных обществах» от 17 сентября 2008 года № 514-VI // Информационно-аналитическая газета «Налоги и бухгалтерский учет». Будущее акционерных обществ. – 2008. – № 91 (1171). – С. 2-43.
4. Руководство по отчетности в области устойчивого развития : [Электронный ресурс] / Global Reporting Initiative. – 2005 г. – 48 с. – Режим доступа : www.globalreporting.org ;
5. Молотников А. Е. Особливості сучасних корпоративних конфліктів: причини виникнення й способи дозволу [Електронний ресурс] / А. Е. Молотников // Злиття й Поглинання. – 2008. – № 5. – Режим доступу : <http://www.cg-aspect.ru/library/59/427>.

Яцкевич І.В.

УДК 334.72:338.47

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ АЛЬЯНСУ

Постановка проблеми. Працюючи в конкурентному середовищі, керівникам підприємств сьогодні доводиться трансформувати свої підприємства, отримуючи нові знання як з зовнішніх, так і з внутрішніх джерел. Зміна відбуваються в підприємницькому середовищі сприяє пошуку нових форм функціонування підприємств для конкурентоспроможності на ринку.

У сучасних умовах зростання внутрішньої та міжнародної конкуренції, а також при постійно зростаючому попиті на нові послуги (продукції, технології) підприємство повинне не тільки мати організаційно-технічну базу сучасного рівня, але і розвиватися у злагоді з досягненнями світової промисловості та з урахуванням місцевих умов функціонування.

Відособлене підприємство не завжди може мати всі ресурси і стратегічні навички, достатніми для досягнення конкурентоспроможності на ринку, що сприяє в проведенні інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності.

Інтеграція суб'єктів підприємницької діяльності обумовлено необхідністю підвищення ефективності українських підприємств, розширення і диверсифікації їх діяльності, розробки та освоєння нових найбільш привабливих форм розвитку бізнесу в Україні. Для українських підприємств нова форма інтеграції підприємницької діяльності повинна сприяти підвищенню попиту, обсягів виробництва, інвестицій та обігових коштів, збільшенню державних замовлень та визначенню перспектив подальшого розвитку. Одним з перспективним напрямом інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності є альянс.

Альянси відкривають перед підприємствами з ринків, що розвиваються колосальні можливості. Підприємствам із стійкими позиціями на місцевому ринку альянс може дозволити підсилити їхні конкурентні позиції за допомогою передового управлінського досвіду і технологій, удосконалити виробничу базу і систему дистрибуції. Альянс може бути єдиною можливістю (крім прямого продажу) вижити в умовах, коли внутрішній ринок відкривається для іноземних конкурентів, що володіють світовими брендами або передовими технологіями.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Дослідження соціально-економічної сутності альянсу пов'язано з наявністю сучасного понятійного апарату та подальшого його уточнення. Це особливо відноситься до видів альянсів, його позитивні та негативні боки та його вплив на розвиток підприємницької діяльності.

Питаннями щодо сутності «альянсу» досліджувалось багато вченими-економістами, серед яких є І. Владімірова, Ю. Іванов, О. Долгоруков, Е. Красюк, Б.Гаретт, П. Дюссож та ін. [3...11]

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне дослідження соціально-економічної сутності альянсів як перспективним напрямом розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Основні матеріали дослідження. У вітчизняних та зарубіжних джерелах існують різні погляди на поняття «альянс». Так великий економічний словник визначає, що «альянс» - це союз, об'єднаний на основі договірних зобов'язань [1], сучасний економічний словник визначає, що «альянс» - це союз, об'єднання кількох організацій, підприємств, осіб на договірній основі [9], а вільна енциклопедія «Вікіпедія» [2] дає визначення «альянсу» як союзу, об'єднання (наприклад, держав, організацій) на основі формальних або неформальних договірних зобов'язань. В праці [3] визначено, що альянс - це один з найбільш швидких і доступних шляхів реалізації глобальної стратегії і являє собою «м'яку» організаційну форму інтеграції підприємств, яка дозволяє вести спільну діяльність при збереженні засновниками юридичної та господарської самостійності.

Ю.В. Іванов у своїй книзі «Злиття, поглинання та поділ компаній» альянсом називає договір між компаніями про проведення загальної фінансової політики [6]. Також є така точка зору, що альянс - це компроміс між тим, щоб тебе здолали суперники в боротьбі або друзі задушили в обіймах [5].

При дослідженні змісту альянсу з вітчизняних та зарубіжних джерел з'ясовується, що у теорії та практиці використовується поняття «стратегічний альянс», а не поняття «альянс». Так, Американський професор Артур Томпсон-молодший і Лонні Стрікланд дали таке визначення: «Стратегічний альянс - це кооперативне угода між підприємствами, що виходить за межі їхніх звичайних стосунків, але не припускають злиття або повного партнерства» [10]. Французькі вчені Бернард Гаретт і П'єрДюссож [4] конкретизували визначення і назвали стратегічним альянсом «об'єднання незалежних підприємств, які мають намір зайнятися специфічним родом виробництва або хочуть реалізувати проект, використовуючи